

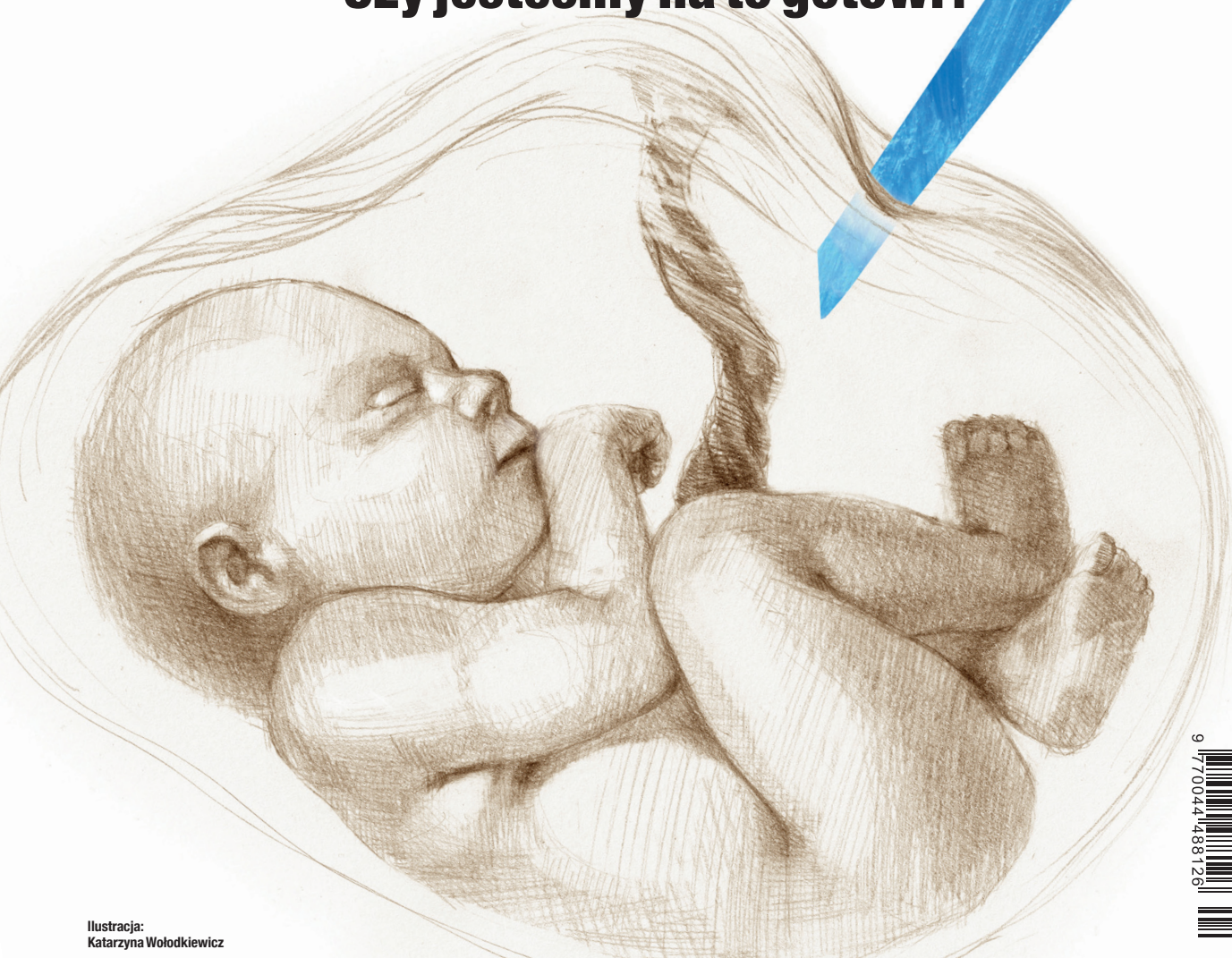
cena 19,90 zł | VAT 5%
nr 683
KWIECIEŃ (4) 2012
NAKŁAD 2100 egz.

ZNAK

MIESIĘCZNIK

MEDYCYNA WYGRYWA Z NATURĄ

Czy jesteśmy na to gotowi?

Ilustracja:
Katarzyna Wołodkiewicz

INDEKS 38716
ISSN 0044-488X
9 770044 488126
0 4

SZTUKA KRYTYCZNA:
dlaczego już nie
oburza?

PAMIĘĆ WYKLĘTA – debata o AK
Bartoszewski, Duch-Dyngosz,
Libionka, Skibińska, Szacka

KAPŁAŃSTWO KOBIET:
Kościół między Tradycją
a zwyczajem

HERITO

→ László Beke

Bogdan Bogdanović

Marta Bucholtz

Erhard Busek

Ewa Chojecka

Éva Forgács

Radu Pavel Gheo

Csaba G. Kiss

Katarzyna Kozyra

Peter Krečič

Lubomír Lipták

Artur D. Liskowacki

Claudio Magris

Piotr Piotrowski

Martin Pollack

Joanna Rajkowska

Mykoła Riabczuk

Anda Rottenberg

Agnieszka Sabor

Simona Škrabec

Robert Traba

Joanna Ugniewska

Wojciech Wilczyk

Pavel Zatloukal

Temat numeru 6 – *Kultura i polityka*

dziedzictwo • kultura • współczesność

→ www.herito.pl

Esencja Wschodu

Nowa Europa Wschodnia

Pismo Spraw Wschodnich

Pokojowe relacje między narodami
buduje się najskuteczniej
na poziomie obywateli

Jan Nowak-Jeziorański

KOLEGIUM EUROPY
WSCHODNIEJ
Fundacja

Im. Jana Nowaka - Jeziorańskiego

www.new.org.pl

EMPIK

RELAY

minute

inmedio

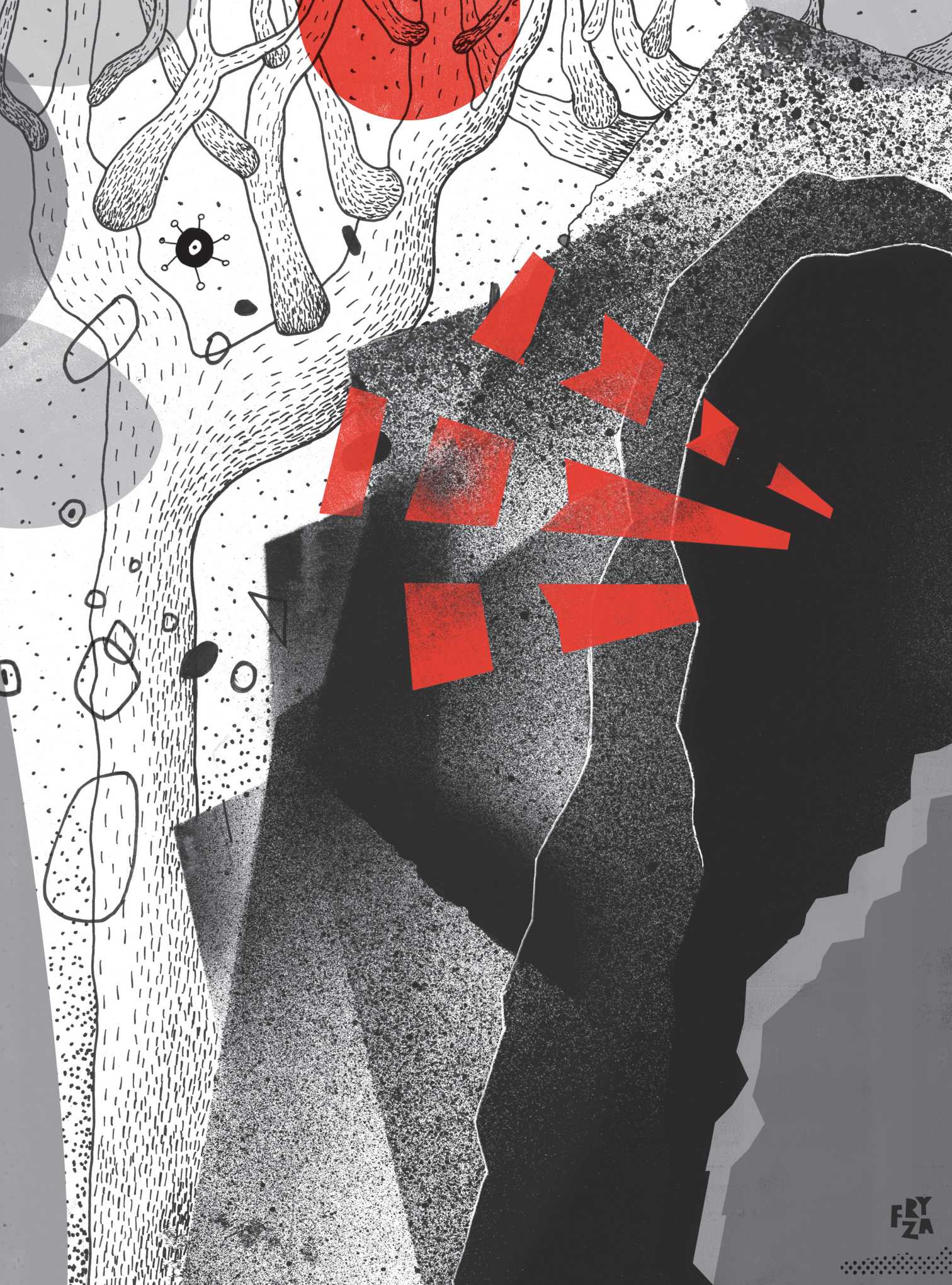

„Po upływie szabatu
Maria Magdalena,
Maria, matka Jakuba,
i Salome nakupiły wonności,
żeby pójść namaścić Jezusa”

(Mk 16,1)

„Gdy jednak spojrzały,
zauważyły, że kamień
był już odsunięty,
a był bardzo duży”

(Mk 16,4)

TEMAT MIESIĄCA: MEDYCyna WYGRYWA Z NATURĄ

Medycyna pozwala coraz lepiej rozumieć mechanizmy naszego istnienia. Poznanie ludzkiego genomu porównywane jest do podglądania myśli Boga – projektanta człowieka. Czy zyskujemy przez to większą kontrolę nad życiem?

- 8 Życie z wyboru, *Marzena Zdanowska*
- 12 Oddawać życie nie znaczy umierać,
Z prof. Jackiem Filkiem Szymon Szczęch
- 18 Życie poza kontrolą, *Krystyna Strączek*
- 24 Odprowadzać, nie zatrzymywać,
Z Haliną Bortnowską rozmawia Marzena Zdanowska
- 30 Nowoczesna obietnica wygody, *Zygmunt Bauman*

DEBATY

Czy każdy żołnierz Armii Krajowej zasługuje na miano bohatera? W jaki sposób rekonstruuje się zapomniane na kilka dekad zbrodnie? Co zrobić z trudną wiedzą na temat przeszłości własnej grupy? Czy wydarzenia wielkiej i małej historii mogą się uzupełniać?

- 38 Nie ma prostych prawd, *Marta Duch-Dyngosz*
- 42 Rekonstrukcja zapomnianych zbrodni,
Z Aliną Skibińską i Dariuszem Libionką rozmawia Marta Duch-Dyngosz
- 49 Taka jest kondycja ludzka, *Z Ministrem Władysławem Bartoszewskim rozmawia Marta Duch-Dyngosz*
- 54 Jak opowiadamy przeszłość? *Barbara Szacka*

IDEE

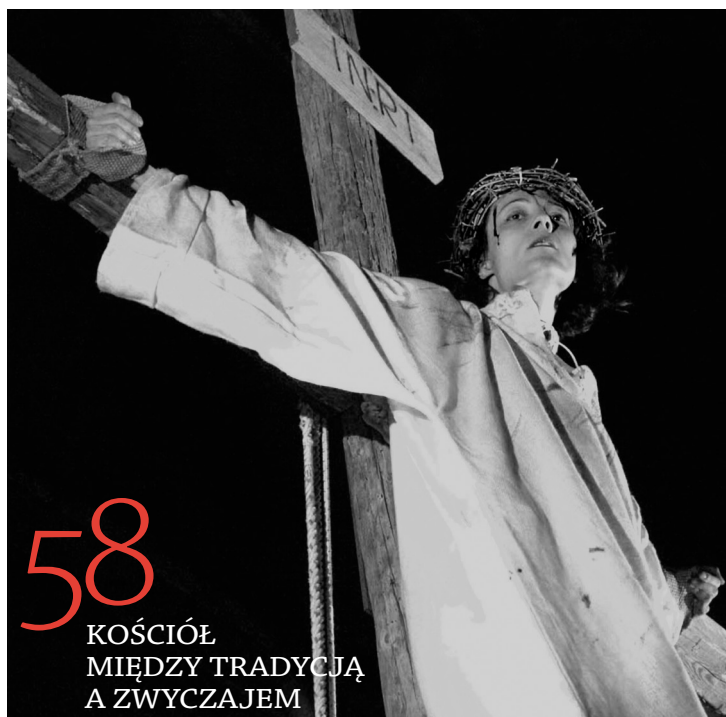
Pytania, jakie wyłaniają się na gruncie sporu o kapłaństwo kobiet, dotyczą kwestii fundamentalnych dla Kościoła i stanowiących o jego tożsamości. Jaka relacja łączy Tradycję i Pismo Święte? Czy perspektywa wiary wyklucza mówienie o Kościele za pomocą świeckiego języka? Czy kobieta jest obrazem Chrystusa?

- 60 W obrębie teologicznej ekstrawagancji, *Justyna Siemienowicz*
- 67 Kobiety jako znak czasów, *s. Elizabeth A. Johnson*
- 75 Luksus konfliktu,
Z ks. prof. Michałem Hellerem rozmawia Justyna Siemienowicz
- 80 *Saecularisatio saecularisati*, *Mieszko Tałasiewicz*

LUDZIE – KSIĄŻKI – ZDARZENIA

Dziś sztuka nie ogniskuje już wokół siebie ostrych, dramatycznych sporów. Społeczeństwo przestaje reagować oburzeniem i coraz częściej skłonne jest z artystą rozmawiać. Czy w ten sposób spełnia się marzenie o społecznej zmianie?

- 90 Krytyczne ostrze sztuki, *Piotr Kosiewski*
- 96 Polityka w muzeum, *Z prof. Piotrem Piotrowskim rozmawia Jacek Maj*
- 100 Dziewięć decyzji Tadeusza Mazowieckiego, *Aleksander Hall*
- 104 Biografia artysty, *Marta Wyka*
- 106 Ryzyko myślenia, *Jacek Maj*
- 108 Okno na wschód, *Paweł Słoń*
- 109 Portret człowieka nieskłamanego, *Krzysztof Wołodzko*
- 113 Dwa razy Kafka, *Paweł Rogala*
- 114 Z wisielczym humorem, *Anna Arno*
- 117 Czy Bóg gra w kości? *Szymon Szczęch*
- 120 Dziury w niebie, *Agnieszka Goławska*
- 126 **ROSTRZYGNĘCIE KONKURSU:** Białoszewski 2.0

STAŁE RUBRYKI

- 84 Janusz Poniewierski: Dobry duch
- 86 Janusz Poniewierski: Sesja druga: 1963
- 118 Jerzy Illg: Prowincjonalne ciemne sacrum Łukasza Jarosza
- 125 Marek Skwarnicki: Myśli śmiertelne

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
www.miesiecznik.znak.com.pl
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

REDAKCJA: Marta Duch-Dyngosz, Dominika Kozłowska
(REDAKTOR NACZELNA), Janusz Poniewierski, Adam Puchejda,
Justyna Siemienowicz, Marcin Sikorski,
Krystyna Strączek, Karol Tarnowski,
Magdalena Wojacek (sekretnarz redakcji), Henryk Woźniakowski,
Marzena Zdanowska, Mateusz Zimnoch

ZESPÓŁ: Wojciech Bonowicz, Bohdan Cywiński,
Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz, Jarosław Gowin,
Stanisław Grygiel, ks. Michał Heller, Wacław Hryniewicz OMI,
Piotr Kłodkowski, ks. Jan Kracik, Janina Ochojska-Okońska,
bp Grzegorz Ryś, Marek Skwarnicki, Władysław Stróżewski,
Stefan Wilkanowicz, Jacek Woźniakowski

WSPÓŁPRACA: Jacek Maj, Cezary Kościelniak,
Jerzy Surdykowski

OPIEKA ARTYSTYCZNA:
Władysław Buchner

PROJEKT GRAFICZNY PISMA:
Marek Zalejski/Studio Q

PRODUKCJA: Beata Czarkowska, Barbara Gąsiorowska,
Agnieszka Goławska, Urszula Horecka,
Anna Szczepańska-Krasoń, Elżbieta Kot, Agnieszka Zakrzewska,

DRUK: Drukarnia Colonel, Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

REKLAMA: Marcin Sikorski, tel. (12) 61 99 500,
e-mail: sikorski@znak.com.pl

PRENUMERATA: Joanna Dyląg, tel. (12) 61 99 569,
e-mail: dylag@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega
sobie prawo ich redagowania i skracania. Redakcja
nie odpowiada za treść zamieszczanych ogłoszeń.
Rozpowszechnianie redakcyjnych materiałów publicystycznych
bez zgody wydawcy jest zabronione.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu operacyjnego
„Promocja czytelnictwa. Rozwój czasopism kulturalnych”

DOMINIKA KOZŁOWSKA

Czyje jest życie?

Słusznie możemy sądzić, że przyszły los ludzkości leży w ręku tych, którzy potrafią podać następnym pokoleniom motywy życia i nadziei” – mówił Jan Paweł II podczas podróży do ojczyzny w czerwcu 1987 r. Z perspektywy ćwierćwiecza słowa te wciąż brzmią niezwykle wymownie, choć dziś odsłaniają nieco inny sens niż wówczas. Wtedy nadzieje Polaków ogniskowały się przede wszystkim wokół odzyskania swobód obywatelskich, politycznych i gospodarczych. Obecnie, na przekór temu, że mamy wreszcie warunki, w których każdy może kształtować swój los w zgodzie z własnymi przekonaniem, wyraźniej odsłaniają swój podstawowy, egzystencjalny sens.

Dzięki zdobyczom współczesnej nauki, zwłaszcza medycyny, nasz wpływ na kolejne obszary ludzkiego życia staje się coraz większy. Ratujemy przedwcześnie urodzone dzieci, skutecznie leczymy choroby niegdyś nieuleczalne. Nawet sam moment śmierci umiemy nieraz sztucznie odciągać w czasie – podkreśla Marzena Zdanowska w tekście wprowadzającym do tematu miesiąca. Podsuwane nam przez wyobraźnię obrazy zaczerpnięte ze świata medycyny skłaniają do formułowania coraz bardziej skomplikowanych pytań etycznych. Oczekujemy przy tym, że filozofowie i duszpasterze dostarczą nam kazuistycznych teorii, jak należałoby postąpić w danej sytuacji, albo że prawo stanowione ureguluje wszelkie sporne kwestie, zdejmując z nas trud formułowania własnych rozstrzygnięć.

Tymczasem snucie hipotetycznych rozważań: „Jak ja postąpiłbym w danej sytuacji?”, nie ma sensu, jeżeli nigdy wcześniej nie zadaliśmy sobie innego naprawdę podstawowego pytania: „Jak rozporządzić swym życiem?” – zauważa prof. Jacek Filek. A tylko ten, kto kiedykolwiek samodzielnie zmierzył się z tą kwestią, może odkryć przed sobą i innymi prawdziwe motywy życia i nadziei. ■

Mogłoby się wydawać,
że życie jest czymś tak
naturalnym, iż nie trzeba go
definiować. W praktyce
co chwilę spieramy się
o określenie, kiedy się ono
zaczyna, kiedy kończy
i kto o tym decyduje.
Sądy w różnych krajach
rozpatrują dziś,
czy w kontekście
zaawansowanej diagnostyki
prenatalnej można mówić
o prawie do niebycia
narodzonym. Filozofowie
zastanawiają się, czy życie
jest zawsze darem
czy czasem też krzywdą.

Czy nasze rozumienie
życia się zmienia?
Czy zmysł etyczny
człowieka rozwija się wraz
z powstawaniem coraz
trudniejszych dylematów
moralnych?
Kto ma prawo
je rozstrzygać?

Medycyna

Rok 1978,
jedno
z pionierskich
badań
prenatalnych
polegające
na pobraniu
krwi z łożyska
w 18. tygodniu
ciąży.

FOT. BETTMAN/
CORBIS/
FOTOCHANNELS

Czy jesteśmy na to gotowi?
wygrywa z naturą

Życie z wyboru

MARZENA ZDANOWSKA

Od wieków człowiek walczy z naturą i jej prawem do selekcji najzdrowszych przedstawicieli gatunku. Kolejne zwycięstwa nad śmiercią przesuwają granicę – udaje się podtrzymywać życie coraz bardziej kruche, ratować istnienie coraz bardziej bezbronnych. Jak daleko można posunąć się w walce z naturą? Czy umiemy wziąć odpowiedzialność za te zwycięstwa?

Rozwój medycyny w ciągu wieków zmieniał znaczenie tego, co jest dla ludzkiego życia zagrożeniem. Człowiek nauczył się radzić sobie z różnymi dolegliwościami, wiele chorób udało mu się wyeliminować, przed innymi umie się uchronić. Dzięki postępowi wiedzy żyje coraz dłużej. Ale nie można powiedzieć, że w ten sposób powstało społeczeństwo ludzi zdrowych. Medycyna pozwala na dłuższe życie również osobom cierpiącym, chorym i upośledzonym. Nawet moment śmierci można w wielu przypadkach sztucznie odciągać w czasie. Stawiając na rozwój medycyny, ludzkość wybiera ochronę każdego życia, również tego słabego, niesamodzielnego, bardziej podatnego na choroby.

ŻYĆ WOBREW NATURZE?

Można powiedzieć więc, że w pewnym sensie od wieków człowiek walczy z naturą i jej prawem do selekcji najzdrowszych przedstawicieli gatunku. Przekonuje ją, że odbiera życie niewłaściwym osobom – tym, które dzięki pewnemu wsparciu jeszcze mogą żyć. Kolejne zwycięstwa nad śmiercią przesuwają granicę. Udaje się podtrzymywać życie coraz bardziej kruche, ratować istnienie coraz bardziej bezbronnych, tych, którzy nie mają szans na autonomię. Jak daleko można posunąć

się w tej walce z naturą? Czy umiemy wziąć odpowiedzialność za te zwycięstwa?

Przykładem dylematów, przed jakimi stawia nas medycyna, jest sytuacja rodziców zbyt wcześnie urodzonych dzieci, co opisała Agnieszka Sowa w artykule *Za wcześnie, by żyć* („Polityka”, 25–31 stycznia 2012, nr 4). Specjaliści od neonatologii potrafią dziś utrzymać przy życiu wcześniaki, które przyszły na świat już w 23. tygodniu ciąży z narządami jeszcze nie w pełni rozwiniętymi, z poważnym niedotlenieniem. Jak pisze autorka, intensywną terapię stosuje się nawet wobec „noworodków z wadami letalnymi, czyli takimi, które nie dają szans na przeżycie (np. bezmózgowie, bezczaszkowie)” (s. 27). Rodzice stawiani przed wyborem, czy dziecko ratować, nie zawsze rozumieją, co ta decyzja naprawdę oznacza. Agnieszka Sowa przywołuje m.in. historię urodzonego w 24. tygodniu Pawełka: „Lekarze pytali Dankę i jej męża, czy nie wyłączyć maszyny i dać dziecku umrzeć. Mówili, że zmiany w mózgu są bardzo duże. Danką wie, że to brzmi strasznie, ale dziś żałuje, że nie podjęli wtedy sugerowanej decyzji. (...) Dziś Pawełek ma 5 lat. Nie widzi, nie ma z nim kontaktu. Nie trzyma głowy, nie siedzi, nie przełyka. Łatwiej wymienić, co robi. Płacze prawie bez przerwy. Danką sądzi, że z bólu, choć lekarze mówią, że nic go nie powinno boleć” (s. 28).